

Arne Jon Isachsen

MÅNEDSBREVET

April 2012

MAKTKAMP I KINA?

Nylig ble sjefen i Chongqing-provinsen, Bo Xilai, fjernet fra sin stilling. Bo Xilais uortodokse metoder og korruperte livsførsel ble anført som årsaker. Men dypere sett var årsaken en annen: Ved å appellere til folket direkte, og det med stort hell, var Bo i ferd med å skaffe seg en uavhengig og solid plattform for egen makt, nemlig folket selv. Det tålte ikke Det kinesiske kommunistpartiet.

Bo Xilai var en mektig mann. Ikke nå lenger. Uten forvarsel ble han i mars i år fjernet fra sin stilling som partisekretær i Chongqing-provinsen i Kina, et byområde med nær 30 millioner innbyggere. Partisekretæren er den mektigste mannen i provinsen. Det er i alt 31 provinser i Kina, inklusive fire store byer og fem autonome områder. Tidligere hadde Bo vært ordfører i byen Dalian nord i Kina og også handelsminister i noen år.

Til høsten er det lederskifte i Kina

Til høsten skal toppledelsen i Kina skiftes ut. Da har duoen Hu Jintao og Wen Jiabao sittet i to perioder på hver fem år. Ytterligere fem av den ni mann store faste komitéen for Politbyrået til Det kinesiske kommunistpartiet skal skiftes ut. Det betyr at bare to blir igjen i denne komitéen som er Kinas øverste beslutningsorgan, nemlig Xi Jinping som tar over for Hu som generalsekretær i Partiet, og Le Keqiang som tar over for Wen som statsminister. Denne siste overgangen av makten finner sted i mars neste år.

Bo Xilai, som er sønn av en gammel kommunisthelt, fikk kjørt seg kraftig av Maos rødegardister under Kulturrevolusjonen fra midt på 1960-tallet og et stykke ut på 1970-tallet. Det fikk hans far også, som satt mange år i fengsel. Etter å ha blitt strippet for jobben som partisekretær i Chongqing, ble Bo Xilai i april kastet ut av Politbyrået, hvor han hadde sittet i nesten ti år. Kinesiske myndigheter har nylig bebudet at en omfattende rettssak vil bli reist mot Bo (som er etternavnet – i Kina skriver man det først). Tradisjonen fra Mao-tiden er heldigvis over; der den som mister posisjon, også mister livet.

Bo Xilai – en trussel mot det etablerte

Hvorfor denne misnøyen med Bo Xilai? Hadde han ikke tatt kampen mot korrupsjon skikkelig på alvor i Chongqing? Kommet mafiaen i området til livs. Hadde han ikke høynet moralen til den jevne ”chongqinger”, ved å la sanger fra Mao-tiden runge ut i eteren og ved å innprente gode dyder som flid og måtehold? Og hadde han ikke vært en pådriver for en bedre integrering av by- og land-områder i provinsen sin? ”By og land, hand i hand”, som det het i Arbeiderpartiets slagord i Norge på 1930-tallet, syntes retningsgivende også for Bo Xilais virke i Chongqing.

Ord er én ting. Handling noe annet. Alt snakk om kamp mot korrupsjon blir ikke troverdig når sønnen kjører rundt i en rød Ferrari, og familien for øvrig etablerer forretningsvirksomhet basert på forbindelser, og velter seg i penger. Bedre ble det ikke av at mange av de tiltakene Bo satte i verk for å komme korrupsjonen til livs, var både brutale og ulovlige – som bruk av tortur, konfiskering av eiendom og fengsling uten lov og dom. Dessuten, å legge seg så kraftig ut med kapitalkreftene er ikke risikofritt, heller ikke i Kina. Bo har samlet på seg mange fiender siden han kom til Chongqing.

Men den viktigste grunnen til at Bo Xilai møtte veggen, var at han satte seg ut over spillereglene til Det kinesiske kommunistpartiet. Bo er ikke alene om å hente ut penger av sin politiske posisjon. Utallige er de kadre i Partiet som er blitt rike på politikk. Fru statsminister Wen Jiabao lever et mer luksuriøst liv enn statsministerlønnen tilsier. Bo Xilai er heller ikke alene om å bedrive nepotisme, dvs. bruke sin politiske makt og sine forbindelser til å sikre medlemmer av egen familie urimelige fordeler. Sønnen til Hu Jintao, øverst sjef i Kina i dag, var involvert i en korrupsjonssak i Afrika sommeren 2009. Saken ble dysset ned. Xi Jinping, påtroppende toppsjef i Kina, har hatt både sønn og datter som studenter ved Harvard University. Preg av nepotisme? Eller ville de kommet inn om ikke pappaen var nestformann i Det kinesiske kommunistpartiet?

Nei, den viktigste grunnen til at det kinesiske lederskapet har satt foten ned for Bo Xilai, var at han gikk utover regelboken. Med sin folkelige appell, sitt oratoriske talent, sine mange reiser og taler og sine populære saker som kamp mot korrupsjon og utbytting tross alt er, fremstod Bo i mange sammenhenger som en vestlig politiker, med stor appell til sine velgere. Problemet i Kina er imidlertid at man der ikke har velgere. I en ettpartistat finnes det ikke alternativer å velge mellom. Ergo ingen valg, annet enn på grunnplanet, dvs. i de vel 700.000 landsbyene landet rundt.

Ved å appellere til folket direkte, og det med stort hell, var Bo i ferd med å skaffe seg en uavhengig og solid plattform for egen makt, nemlig folket selv. Denne makten ønsket Bo Xilai å bruke for å komme med i Politbyråets faste komité. At hans popularitet og

gjennomslag i Chongqing og i resten av Kina skulle bli så stor at man ganske enkelt ikke kom utenom Bo når syv nye medlemmer til den faste komitéen på ni skulle pekes ut.

”Noen av oss har snakket sammen”

Regelboken for Det kommunistiske partiet i Kina tilsier at alt av betydning foregår på kammerset. ”Noen av oss har snakket sammen”, sa Einar Gerhardsen i sin tid i Norge, da han var leder for Arbeiderpartiet. Slik er det heldigvis ikke lenger. Politiske beslutninger foregår i det åpne rom i Norge i dag. Eller i det minste blir etterprøvet og gransket nøye i det åpne rom etter at de er fattet.

Kina er intet demokrati. Her er intet åpent rom for politiske beslutninger. Eller for etterfølgende nøye granskning av dem. Om noen ønsker å skape åpne rom i politikken, vil han eller hun være en trussel mot systemet. Ettpartistaten ville kunne komme under press. Det ville ikke de andre lederne være med på. Og Bo ble tatt ut.

Bo Xilai og Richard M. Nixon

Partisekretær Bo Xilai misbrukte sitt embete. President Richard M. Nixon gjorde det samme. Men til forskjell fra Kina i dag, var det en ryddig prosess som fulgte i kjølvannet av Nixons befatning med innbrudd på demokratenes valgkontor i Watergate-komplekset i Washington D. C. Det amerikanske politiske systemet ble rystet over presidentens atferd. Men systemet som sådan var aldri i spill. Demokrati er robuste saker.

I Kina har man ingen fastlagt prosedyre for å håndtere situasjonen som har oppstått i forbindelse med at Bo Xilai har fått sparken.

Demokrati neste?

Skandalen med Bo Xilai har gjort kinesere både sinte og flau. Når eliten i Partiet utpeker så korrupte ledere, er det ikke da bedre om det kinesiske folket velger sine ledere selv?

Et ettpartisystem kan være effektivt. Men sjelden robust. Før eller senere går den ettpartistaten Folkerepublikken Kina er, opp i liminga. Da kan et demokrati – gjerne med kinesiske kjennetegn – vokse frem. Den politiske selvransakelse som finner sted i Kina i kjølvannet av den krisen som Bo Xilai har forårsaket, kan bane veien for en slik utvikling.

26. april 2012

Tidligere Månedsbrev finnes på min hjemmeside

<http://home.bi.no/fag87025/>